

חוקות הכסף הארצי

אלחמה. התוצאה: מוביל שיטביר את מי-המוות לרחבי הארץ

מי הכינרת אינם זהים למיהירדן. על כך השיב בתום-לב: "אני אינני מבין בחקלאות."

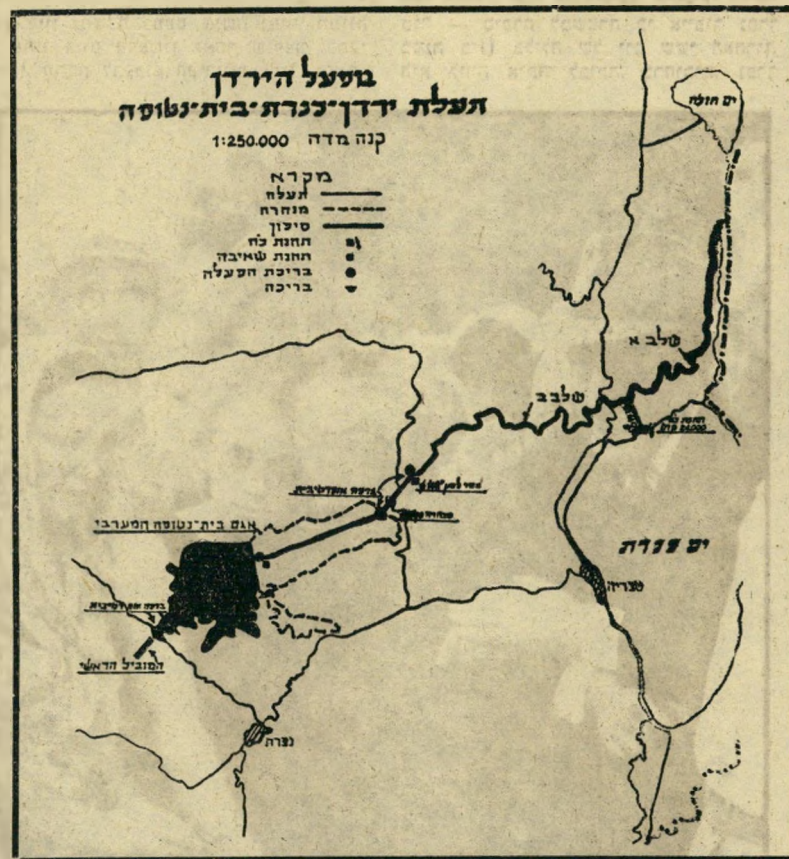
הקולות הרמים הראשונים החלו להשמע לפני כמה שבועות, כמעט בערב הפעלת השלב הראשון של המוביל. הצועקים היו דווקא אלה שהבינו בחקלאות, במיוחד ה פרנסים. התברר אז כי:

- כמויות הכלור במיים עולות על מה שאמר, מגיעות למעלה מ-400 מיליגרם לליטר.
- ריכוזו כזה של כלור פרושו מוחל לכל צומח כמעט. היחידים המסוגלים לגדול במים אלה הם התמר והאקליפטוס.
- עד עתה היה הגבול לאחוז הכלור במי-השקאה לפרנסים — 100 מיליגרם לליטר.

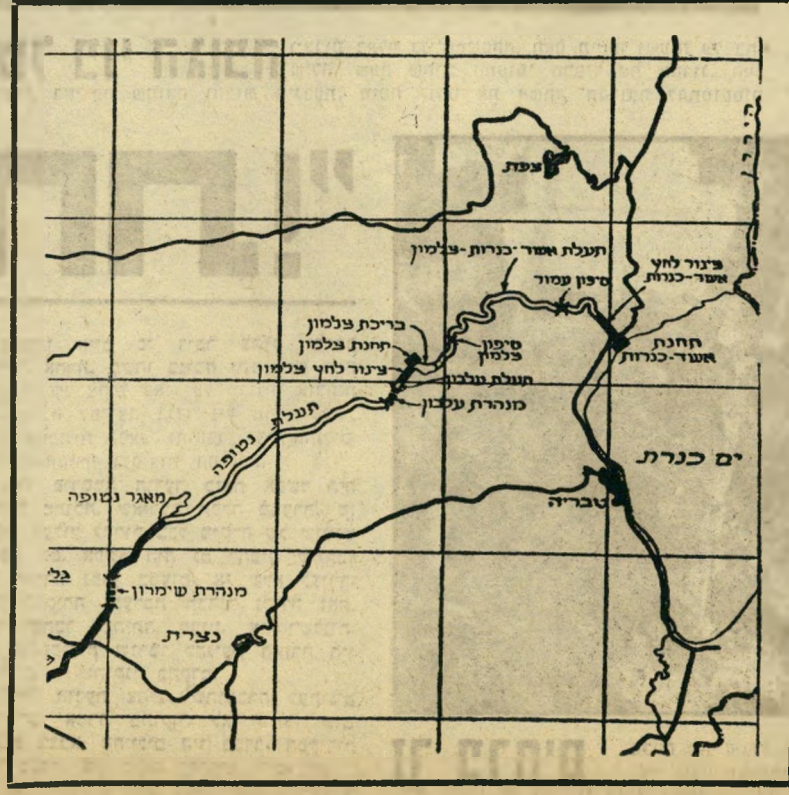
כללי באזור. כמו כן להפחדת הסורים. 18.10.53 — פרשת קיבייה עוברת למועצת הבטחון. 20.10.53 — לאו"ם חוזרת פרשה תעלת הירדן. 21.10.53 — דאלס הכריז על הפסקת ה מענק האמריקאי לישראל. 23.10.53 — שרת בכנס ציוני בירושל לים: לא נמכור את חרותנו ועצמאותנו המורת הענקות". 27.10.53 — שליח אישי של אייזנהאור, אריק ג'ונסון, הגיע במיוחד לירושלים. באותו ערב שלח שרת מכתב לקבוצה ב ערוץ הירדן להפסיק את עבודתם. העבודה נמשכה.

היה ידוע, כמובן, כי מי הכנרת מלוחים במקצת ממי הירדן, אך בכמה מסתבם אותו קצת — וזאת לא ניסה איש לחשב. גם כאשר מורכמו המספרים המבהילים, שצינו כי כמות הכלור בליטר מי-כנרת מגיעה ל- 340 — 350 מיליגרם, לא נחרדו אבות

קטע מדו"ח תה"ל: "פתיחת הדייק, אשר היתה הרגע ההיסטורי בעבודה זו, נעשתה בשעה 20.00 ליום 27.10.53. לקראת פתיחת הדייק ועל-מנת להבטיח שלפחות מכונה אחת תבצע בבטחון את פתיחתו, יצאו ל דרך שלושה מחפרים גדולים. המחפר של סולל-בונה, בעל כף 1/2, הגיע ראשון ל מקום, מוכן לאות. כאן יש להזכיר את אומץ רוחו של מר זקימוביץ, מנהל העבר דות של סולל-בונה, אשר הלך לפני המח- פר אל הדייק, מול החיילים הסורים, וכיחן אותו בעבודה בחושך. לא יכולנו להבטיח למפרע שהסורים לא יחבלו במלאכה זו מאחר שגם הם ידעו שעם פתיחת הדייק תושלם ההטייה ותהיה לעובדה".

המפה למעלה נכללה בדו"ח תה"ל לשנות 1953-1955. המפה השנייה (למטה) נלקחה מדו"ח רומה של תה"ל לשנת 1962. למעלה נראית התחלת המוביל הארצי מן הירדן, עלייר גשר בנות-יעקוב. למטה — המוביל מתחיל מן הכינרת. השינוי הבסיסי הזה, שהיה גורלי לכל תוכנית המפעל והביא לכשלונו הסופי, הועלם מן הציבור שנים רבות.

28.10.53 — הממשלה החליטה על הפסקת העבודה.

מתוך דו"ח תה"ל: "ביום 28.10.53 בשעה 23.59 הופסקה העבודה על-ידי צו הממשל לה. התלהבות העבודה והעייפות שנגרמה לעובדים מחוסר שנה במשך זמן רב גרמו לכך שהשטח נראה כשדה קטל... עם מתן ההוראות להפסקת העבודה לא השלימו ה עובדים עם ההפסקה וראו כחובתם המצ- פונית להזיז עוד מ"ק אדמה, ורק כיבוי האורות הפסיק את פעימת המכונות". 29.10.53 — כותרת ראשית: ההענקת חודשה... כותרת אחרת באותו גליון: כך גוריון הודיע לצי"כ על פרישתו מן ה ממשלה.

הענקות במקום להוריד

אופן מעשי היה זה רגע מותו של מפעל-הירדן. אלא שאף אחד לא פירסם מודעות אבל אף אחד לא קם והכריז ב יושר: עשינו חזרה כללית של בניית ה מוביל, הינו מוכנים לכל, אפילו למלחמה עם הסורים, אבל נסוגנו. המרנו על ה בנק — ונכשלנו.

ייתכן אפילו שאף אחד לא התעמק בפירסי התכנית שהתבססה על חלום אנדתי. מ כיון שבאגדה מתחשבים ניסים, יש לשער שגם הוגי רעיון המוביל המשיכו להחזיק באגדתם ולקחת לנס. תה"ל ערך את תכניתו המדייקות: יובל גר ייצר צינורות בטון בשלוש משמרות; סועלים כרו תעלות וציפו אותם בבטון. הם גם הקימו מאגרי מים גדולים. כולם היו בטוחים שכשיגיע העניין לשלב האחרון, חיבור המוביל לירדן בוקן ישר, יסתדרו העיניים בעצמם.

אבל לעיניים היתה תכונה מרגיזה — הם לא רצו להסתדר. אחרי מבצע סיני היה ברור במשנה בהירות כי גם בעניין הירדן יהיו האמריקאים תקיפים. ההוצאות המשיכו לעלות ממליונים לעשרות מליונים והיה כבר מאוחר לסגת.

לפני למעלה משלוש שנים נולדה הגירסה האחרונה של תכנית המוביל הארצי. מלבד כמה נקודות משניות, היתה היא שונה מהתכנית הראשונה בנקודה מרכזית אחת: במקום לקחת מים מן הירדן — יקחו אותם מהכנרת.

נקודה זו גררה והעלתה ארבע שאלות מעניינות ומביכות:

- השקעה הרושה למפעל המוביל, ואשר נאמדה בתחילה בכ-125 מיליון לירות, עלתה כבר לסכום של 250 מיליון והסכום עדיין איננו נראה באופק.
- במקום לקחת מים מגובה של 44 מטר מעל לפני הים (כבתכנית הראשונה), ולהפיק חשמל מגפילתם לכנרת, השוכנת 208 מטר מתחת פני הים, יצטרכו עתה להעלות את המים מן הכנרת לגובה של 250 מטר.
- לפי התכנית הקודמת התכוונו לש אוב מן הירדן 500 אלף מטר מעוקב מים לשנה, ואילו עתה הסתפקו האוסטימיסטים ב-370 אלף מ"ק.

לליטר. בתיווך המוביל הועלה האהוז ל 170. לטענת הפרנסים מווקים מים אלה לפרי.

במילים אחרות: אחרי השקעה של רבע מיליארד ל"י, יקום מפעל שוביל מי-מחת לחקלאות. אם ישתמשו במוביל, יכול הדבר להביא להריסת המשק החקלאי כולו, ובעיר קר — להריסת אגפו המבוטס ביותר — אגף-ההורים.

האשמה מניעה עד השרים

ודאה בעובדות ברורות אלה, היתה נשמעת כהודאה בכשלון המוחלט ובז בו 250 מיליון לירות. — סכום שאין לו תקדים במדינה.

הודאה זו היתה מצילה מבזבוז של 100 או 150 מיליון ל"י נוספות, אך היתה גוררת אחריה תביעה להצביע על האשמים בבז בו המחפיר שכבר נעשה. במקרה כזה לא היתה האשמה נוספת על מנהל זה או אחר בלבד, אלא מתרחבת ומקיפה את ה שרים וחברי הממשלה שהיתה להם יד ורגל במפעל. אולם כרגיל, גבר נימוק החיפוי האישי על החסכון לקופת המדינה.

לכן צצו מיד תכניות חדשות, שלדברי עורכיהן עשויות עדיין להציל את המצב:

- המעיינות המלוחים ינותקו מן הכנרת, יורידו את אחוז הכלור ל-350 — 300 מילי- גראם לליטר מיד למשך חמש שנים.

מי המוביל יותפלו חוץ מהילתם במים מתוקים שיוזרמו למוביל. בצורה זו תגדל הירידה בכלור עד 275 — 230 מילי- גראם.

היות וגם אחוז זה הוא עדיין מסוכן, תישטף הקרקע במיים מתוקים, לאחר ש הושקתה במי-המוביל. לצורך זה ידרשו עוד 75 מיליון מטר מעוקב מים טובים בשנה. לתכניות אלו — אשר זמן מה עוד יצליחו לחפות על הגאשמים, יש רק פגם אחד קטן: שלשתן אינן ראליות:

- ניתוק כל המעיינות המלוחים, איננה רק עבודה עצומה, אלא גם בלתי אפשרית. מעיינות אלה שופכים אל הכנרת כ-160 אלף טון מלח בשנה. עד עתה נמצאו המעיינות המספקים לכנרת 100 אלף טון, חלק מהם מפכים מתחת לפני המים, על קרקעית האגב.

- כדי להתפיל 370 מיליון מטר מעוקב של מים, על מנת להוריד את מליחותם מ 400 מיליגרם עד 200 מיליגרם של כלור בליטר, יש להכניס כמות דומה של מים שלא מכילה אף מיליגרם כלור אחד. אבל המים הנקיים ביותר הנמצאים בארץ, מכי לים אף הם עד 50 מיליגרם כלור. מים כאלה יש להוסיף לא פחות מ-450 מיליון מטר מעוקב. אולם ברשות תה"ל נמצאים — בכל הדרך שמן הכנרת עד לראש העיין — רק 50 מיליון מטר מעוקב מים.

- תכנית שטיפת קרקע היא מסוכנת ביותר. פרט לכך שתבזבוז כמות מים ענקית ישתפו בזמן השטיפה גם מינרלים אחרים ויושחה טיב הקרקע.

במצב זה עמדה גם התכנית של היץ באור מגיחך ביותר. לפי תכניתו ניתן להציל את מי המוביל על ידי התפלה במים מזוקקים. במקרה זה יש להשתמש ב-180 מיליון קוב מים מזוקקים — אם כל התכניות האחרות של תה"ל יצליחו. למעשה צריכה כמות המים המזוקקים ה נמהלת להגיע לכמות המים הנמצאת במר ביל, וכמות זאת בלתי ניתנת להפקה משך עשר השנים הבאות.

אם כך, מהי דרך המיצא? התשובה נוקבת בפשטות: אין כל דרך כזאת. 250 מיליון לירות ישראליות ברחו בצינור.

המוביל אינו מיבצע המיזי כוז היחידים במסגרת הקמת המוביל הארצי. מדוע בוז כוז מיזיונים במפעל החזי לה? מדוע יבש קן ירקוד נגב? על כך בהמשך הסדרה.